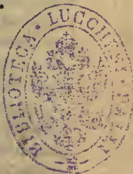
ANDREAS
GVARNA
Patritius Salernitanus.

De bello Grammaticali.

Ab innumeris mendis repurgatum, ac poſtillis auctum.

VENETIIS.
Apud Franciſcum Zilettum.
M. D. LXXXI.

PAVLO CAESIO, IVR. V. CONSVLTO.

Andreas Guarna Salernitanus S. D.

BELLVM illud memorabile, quod inter Grammaticæ Reges, non minoribus animis, quàm odijs gestum est; omnium periculosissimum, cùm superioribus diebus imprimendum curarem Paule Cæsi; cui nam potissimè id opus dicarem, cogitanti diuitius, vnus mihi occurristi: quem tametsi paternis inhærentem vestigijs, arduæ Iustinianæ sanctiones, ac difficilia indefessè exerceant legum decreta, ea nihilominus es ingenij dexteritate, ut post inquietas fori actiones, post importunas clientum querelas, domum reuersus, ætati aliquantulum, atque animo indulgens, locos, sales, cæteraque, quæ pulsis occupationum te-

nebris, affectam mentem exhilarare censueuere, seruata semper personæ grauitate, admittere non uereare. Decorabunt alij nomen, virtutesq; tuas sublimioribus, grauioribusque lucubrationibus; sed & tute parentem imitatus, teipsum, ac familiam tuam marmoreis laudibus illustrabis, ipse ex tenui penu, quod possum proferens, beneuolentiam, quæ vnico congressu (tantum plerunque ualet ad conciliandas amicitias morum consensus) inter nos exorta est, nunquam intermoritura; vel vnico hoc prosequar munere deuotissimo. Vale, & me Tarquinio Sanctæ crucis, Romanę iuuentutis splendori, ac bonarum literarum cultori commendatum redde.

GRAMMATICALE BELLVM nominis & Verbi Regum, de principalitate orationis inter se contendentium.

GRAMMATICAE *prouinciam, cæterarum omnium, quæ ubique terrarum fama celebres sunt, pulcherrimam, fœlicissimamque esse, nemo ferme vel mediocriter eruditus est qui ambigat. Quippe cùm amœnitate situs salubritate cæli, frugum omnium copia, rebusque alijs, quibus mortalijs hæc vita carere non debet, nulli cedat: tum illustrium virorum nutrix semper extitit & alumna. Sicuti enim ætate hac, ita priscis etiam temporibus inuiolabiliter obserua tum fuit, ut quicquid ubiq; gentium (Barbaras & desides nationes semper excipio) gigneretur ingenij, bonæ indolis, alicuius vè spei, eo sanctissimis imbuendum disciplinis mitteretur: ex hac siquidem ad sublimiores regiones, beatioresque habitationes, Dialecticam scilicet, Philosophiã, Theologiam, cæterasque illis similes prouincias, unicus aditus patet, & nisi eam peragrauerit, in illarum sacraria minime quis ualeat penetrare. Quæ quidem licet tanta polleat amœnitate, & rerum copia, est nihilominus altissimis cir cundata montium cristis, & inaccessis eo usq; circumsepta alpium iugis, ut nisi peritum habeas*

Laus prouinciæ.

Gram. est ianua ad alias sciẽtias.

itineris ducem, ad eius plana, cultaq; numquam ualeas peruenire. Fuit proinde, & nunc est eius prouinciæ regibus laudabilis & pius mos, ne mortalium genus tam necessario bono priuari queat, ex suis militibus ueteranos (quos pædagogos vocant) in omnes mundi partes dirigere, qui tenerioris ætatis adolescentes (nam adulti & prouectiores haud facile disciplinam recipiunt) ad ipsa usque Regum palatia incolumes perducant, ubi & Latiæ & Cecropiæ Mineruæ artes eruditi, prædictas postea sublimiores regiones scandere ualeant, & expeditius penetrare, ubi Græci omnes, Latinique, quos uel propria scripta, uel aliena celebrant monumenta, tirocinia sua prima exercuere, ibique edocti, atque instructi, tantis postmodũ floruere gestarũ rerum præconijs, ut viuentes, ætatis suæ hominibus maximo ad virtutem fuerint adiumento: & uita functi, posteris, tamquam extento digito, recti ad laudabilem vitam callis semitam demonstrarint. Prouincia hæc itaque, licet vnica sit, & indiuidua, geminos tamen habet, qui in ea imperent, potentissimos Reges, Verbum scilicet, & Nomen, & prior quidem Amo, posterior uero Poeta nuncupatur. Qui diutissimis temporibus tanta simul regnauere concordia, ut in conficienda oratione, ex qua vtriusque imperij vectigal omne consistit, nullum unquam dissidium, nulla dissensio, nul-

Adulti non facile discunt.

lum

lum denique litigium inter eos fuerit auditum. Nihil autem in omni Grammaticæ solo gignitur oratione præclarius, nihil dignius, nihil salubrius, quæ iucundissimis compacta florum coloribus, pulcherrimis ornata rerum figuris, ac suauissimis redimita rosarum nexibus, tantæ est autoritatis & virtutis, ut cum mortales omnes (modo recte, apteque peroretur) in sui admirationem trahat, tum à Dijs ipsis, quidquid voluerit, ualeat extorquere. Vnde est illud Euripidis dictum, Omnia conficit oratio, quæ hostile ferrum conficere non potest. Et Pyrrhus plures à Cynea oratione, quam à se armis urbes captas dicere consueuerat. In hac igitur Regum concordia, cum Grammaticæ totius res optime procederent, fœlicique prosperarentur successu, accidit, vt orta inter eos ex parua causa dissensione, cuncta tumultibus, & inexpectatis bellorum anfractibus inuoluerentur. Quid enim non faciant vinum, & immoderatius sumptæ epulæ? Tantam animorum coniunctionem unius conuiuij ebrietas in eas impulit vtrumque Regem inimicitias, ut immoderata dominandi libidine tamquam syluestres tauri æsylo acti, propria regna, & tam nobile Grãmaticæ imperium penè euerterint. Referam autem quonam pacto gesta sit res, ut sciant omnes, nullum esse tam arctum amoris uinculum, quod regnandi libido nõ soluat. Qua propter Dionysiũ seniorem dice-

Commendatio orationis.

Dictum Euripidis.

Cyneas Pyrri orator.

Regnandi libido dissoluit amicitias:

Dictum Dionysij.

re solitum ferunt, Ab amicis etiam cauendum esse ei, qui præsit: quando ignarus non sit eos imperare malle, quam seruire. Cęnantibus itaque aliquando prædictis Regibus in medio æstatis feruore, secus placidißimum, & perennem fontem, cuius ripas vndique virides fagi; & altissimæ platani, opacitate eximia adumbrabant, postquam abunde uentri factum est satis, cum incaluissent omnes mero, orta est inter eos quæstio, cuiusnam partes in conficienda oratione potiores censerentur. Et Verbo quidem digniorem locum sibi adscribente, acriter resistebat Nomen, asserens sine se stare orationem non posse, ex seque procedere, quod intelligibilis habeatur, & grata. Quid enim (aiebat) facis tu in oratione sine me? Si paululum præsentiam meam subtraxero, non secus te intelligant audientes, ac mutum loquentem: confice illam paulisper sine me, fac ut sciant audientes quid tibi uelis: certe nisi ipse interpres accedam, uel ipsa intentionis tuę primordia nullus ualeat penetrare. Sed & illud notari est dignum, quod quo te antiquior sum, eo etiam dignior debeo comprobari. Quis uero nesciat fuisse prius Nomen, quàm Verbum? Aut quis non intelligat Nomini, quàm Verbo uetustiora adesse exordia? Deum certum est fecisse omnia, quòd si omnia, utique & uerbum: Deus autem nomen
Ioan. 1. *est, non verbum: Igitur à nomine facta sunt om-*

nia

nia: & non solum oratio à Deo facta est, & sic à nomine. Sed & tu ò Verbum, qui adeo insolescis, à nomine tuum esse sumpsisse conuinceris. Legisti tu aliquando, Inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne baptista? Dei hæc est sententia, huic refragari minime tibi fuerit fas. Matt. 11. Si Ioanne nullus est maior: Ioannes autem est Ioan. 1. nomen eius. Et cui nomen erat Ioannes, apparet certe nihil maius Nomine posse reperiri. Sexcenta sunt testimonia quæ possint afferri, quibus luce clarius diffinitur, sicut dignitate, antiquitateq;, ita & autoritate Verbo longe Nomen esse præstantius: quæ omnia sponte prætereo, ne uerbositate nimia, non causa Verbum ipsum uidear superare. Mirabar (respondit Verbum) ò Poeta, quòd te Plato ille diuinus sua eiecisset republica: nunc animaduertens quanta impudentia, temeritateque diuinas autoritates tuis ineptijs inuoluas, sapientissimum philosophum recte iudicasse satis animaduerto: nam nisi te, ea, quam constituebat, republica exsibilasset cum alijs multis, tum falsis religionibus, portentosisque Dijs, omnium ciuium suorum mentes peruertisset. Quid enim non audeat tua arrogantia, tua mentis elatio, quando possessa à me diuturno tempore prioris loci in hac prouincia dignitate, vel cum fictis, inuersis, & intortis sacræ paginæ testimonijs exturbare conaris? Enimuero ne solus literas scire

uideare

uideare manifestissimis, & planissimis eiusdem paginæ dictis autoritatem meam conseruabo. Proferam autem ipsum veteris scripturæ caput, ubi dicitur, In principio erat verbum, & uerbum erat apud deum, & Deus erat uerbum. Arrige aures, cur faciem deprimis? Deus, inquit, erat uerbum: omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil: Non igitur Nomen fecit omnia, sed Verbum. Deus autem erat uerbum, non Nomen. Sed & uerbo domini cœli firmati sunt, & omnis virtus eorũ, Quid igitur dices? non est quod te diuinis tueare testimonijs quæ pro me stare, tibique aduersari intellexisti. Verũ ad ea, quæ ad nostrã uere attinent causam, reuertamur. Quænam est, per immortalem Deum, hæc tua insania? vnde hos tibi tam repente sumpsisti spiritus, vt audeas in oratione digniorem tibi locum vsurpare? An te præterit omnem decorem, pulchritudinem, ac suauitem ex me vno procedere? à Verboque Nomen, non à Nomine Verbum regi consueuisse, Verborum varietas, uerborum elegantia, orationem exornat & illustrat; sed & nisi te regam, ac dirigam in oratione tu ipse mancus, & debilis reperiare. Poteris ne tu constructionem vnam connectere, in qua non continuo mihi principales partes tribuantur? Sed & me solum, qui inter verba principatum teneo, sic alterius adminiculo orationem perfectam, cùm

uolu-

uoluero, facere posse, nemo permittitur dubitare. Quid ergo blateras, & quod ille ait, tuas proijcis ampullas, & sesquipedalia verba? Quis uero es tu? qualisue? aut quantus? qui hæc iactas, qui tam alte reboas, qui eo vsque inflatus incedis, vt periculum sit, ne medius dirumpare. Nominum inquies, Rex sum. Sed quod tibi est nomen? Poeta, respondes. Quid autem aliud est poeta, quam nugigerulus, nugiendulus, fabularum inuentor, scelerum magister, loquax, nugax, mendax, ebrius, & fatuus: qui vera inuertas, falsa ingeras, totumque orbem garrulitate inficias & perturbes: qui loquacitate tua tantam tibi apud imperitum vulgus auctoritatem vsurparis, vt cum clarissima Verborum progenie de dignitate audeas disceptare. Quid ex te habent vnde ad virtutem incitentur adulescentiores, (quos stulte satis erudiendos parentes eorum tibi tradidere) nisi adulterum Iouem, zelotypam Iunonem, meretricem Venerem, mœchum Martem, reliquaque tuæ sapientiæ pręclara commenta, qui cùm plus iusto aliquantulum biberis, tamquam Deo, non mero, plenus, ad instar laruati, ceritique cœlum terræ, terram cœlo audeas permiscere? Ad hæc, ira vehementiore excandescens Rex Poeta, ignominiamque, ac iactata de se probra ferre non valens, O improbum, inquit, caput, talia de nobis temerario ore dicere præsumpsisti?

Oratius in Poetica

Scelera Poetarũ.

Simul-

omnes,longa disceptatione agebant de retinenda in Grammaticæ regno Verborum dignitate deque deprimenda Nominum arrogantia. Cum interim superueniens Poetæ nuntius, de bello quæ sibi mandata fuerant, diligenter exposuit. Enimuero læto se animo accipere illis respondentibus,ad belli cogitationes versi sunt omnium animi. Misit itaque verborum Rex tubicines & nuncios suos ad omnes nationes, & gentes, quæ suo parebant imperio: iußitque vt cuncti, armis idonei ad constitutam diem adessent. Omnium autem primus adfuit aduerbiorum dux, QVANDO, cum centurionibus sex, uideli licet,ubi,quo,unde,qua,quorſum,& quousque: quos sequebantur manipulares sui: & sub primo quidem hi erant,Hic,illic,istic,intus,foris, ibi,ibidem,sicubi,necubi,alibi,alias, alibi, vsquam,& nusquam. Sub secundo, huc, illuc, istuc,intro,foras,alio,nequo,aliquo,siquo,illo, eo,& eodem. Sub tertio,hac,illac,istac, alia, aliqua,nequa,illa,ea, & eadem. Sub quarto, horsum,illorsum,istorsum, introrsum, extrorsum,dextrorsum,sinistrorsum,aliorsum,aliquorsum,sursum,& deorsum. Quintum sequebantur,hactenus,hucusque,eousque,usquemodo, & vsquenunc. Sextus centurio signum ferebat manu propria,ibatque medius omnium: ita ut duo præcederent ordines, ipse sequeretur, tres clauderent agmen. Multa alia aduerbia ante cur-

Comitantes uerbũ.

Simulque arreptum poculum, in illum furibundus immisisset, ni ex circũstantibus quidam apprehensam eius dextram ab ictu diuertisset. Minime dubium est quin, iritatis vtrinque animis ex verbis ad uerbera, uulneraque deuenien dum fuerit, nisi interuenientes seniores, & saniores viri, vtrumq; Regem furore ebrium in suas ædes reduxissent. Quo cùm postridie ambarum partium studiosi conuenissent, maxima apud omnes de pridiana contentione disputatio habebatur. Lacerabatur præcipue inter Nomina, Regis Verborum maledicentia: maior eorum pars, & iuniores præcipue, mirum in modũ fremere, malo domandam Regis Amo loquacitatem dicere, docendumq; illum amplißimam Nominum maiestatem nunquam contumeliæ fuisse opportunam. Et licet ætate prouectiores, & Terenttus præcipue, qui ibi tunc aderat, suaderent nihil præcipitata sententia fieri debere, & omnia consilio prius, quam armis sapientem experiri oportere: tantus nihilominus fuit omnium Nominum com suo Rege ad arma consensus, vt in eam frequenter sit itum sententiam, omnibus verbis continuo bellum indici debere. Misso igitur tubicine ad Regem Amo, inimicitias, bellumque manifestum confidentissimis animis denuntiarunt. Nec saniora quidem apud Verborum Regem agitabantur consilia, ad quem conuenientes suæ partis ordines

Terentius in Eunucho.

omnes,

currebant,quædam procedentium acierum tegebant,latera,illa itinera explorabant, hæc curabant,ne ordines interrumperentur,quorum nomina hæc sunt,peregre,pone,super,supra, intra, extra,citra,& vltra cum alijs pluribus. Venere post hęc alia aduerbia qualitatis,quantitatis,& numeri:cum quibus erant Aduerbia iurandi,vt ædepol,eminuero,ecastor,mehercule, mediusfidius,& profectò. Aduerbia uocandi,ut heus,& o. Respondendi, ut hem. Ridendi,ut ha ha he. Negandi, vt minime, & nequaquam, qui quidem nequaquam, licet strenuus in bello esset,& diu exercitatus, omnium nihilominus mendacißimus habebatur, & fallax, nec nisi coactus verum fateri didicerat, hunc & Gręci sycophanton appellant. De hoc Nequaquam truci & mala bestia plura essent dicenda,quæ quoniam liberę non sunt uoces,uolentes omittimus:id potißime persuasum habentes superfluum esse lupum ouibus cauendum nunciare. Omnia hæc Aduerbia triplici muniebuntur armatura, ferebantque pro scuto speciem,pro lorica significationem, pro ense figuram. Multæ aliæ nationes Verborum venere in auxilium Regis sui,uidelicet natio indicatiua,frequentatiua,meditatiua,desideratiua, inuitatiua,diminutiua, & denominatiua, cum copijs non spernendis. Affuere etiam fortißimi satrapæ Anomali,qui late dominabantur in con

Super,flauum est nunciare ouibus cauendū esse lupum

fini-

finibus Grammaticæ, bellicosissimi quidem, sed qui nullo possent ordine contineri: eorum nomina hæc sunt, sum, volo, fero, & edo, quibus concessum à Rege fuit ut in quocunque castrorum vellent loco sua figerent tabernacula, modo inter milites nullum tumultum excitarent. Post hos aduenit natio Verborum defectiua, distincta, & pulcherrime per turmas ordinata, uidelicet memini, noui, cœpi, & odi. Item uale, salue, aio, inquit, inquam, faxo, cedo: omnes armati, & ad pugnam animis præsentißimis, quæ quidem sequebantur omnia Verba actiua uestita in o, & paßiua in or, neutra quoque cum deponentibus, communibus, & impersonalibus cuncta diuersorum idiomatum, & uariarum linguarum, erantque armata generibus, temporibus, modis, speciebus, figuris, personis, & numeris. Congregato huiusmodi exercitu, rex Amo omnes copias deduxit in latißimos campos Coniunctionum in loco quodam, qui dicitur Copula, ibique castrametatus est iuxta flumen disiunctiuarum, nomine Siue: diuisitque omnia sua Verba in quatuor coniugationes, unicuique tribuens in castris proprium locum; exceptis quibusdam familiaribus Verbis, quibus iniunctum fuit, ut sarcinas ferrent Infinitiuorum, quorum hæc nomina sunt, incipit, desinit, debet, uult, potest, iubet, audet, nititur, tentat, & dignatur. Vltima omnium uenere in castra quædam Verba

ba maximæ autoritatis, vt pluit, ningit, fulgurat, tonat, fulminat, & aduesperascit, trahentia post se cohortes fortissimorum militum suorum. Sed & Gerundia cum Supinis, relictis nominibus transfugere ad Verba. Audiens uero nominum Rex Poeta quanta contra se præparassent aduersarij sui, ueritus ne subita ui aliqua ingruente opprimeretur si imparatus tantarum uirium impetum expectaret, omnibus imperio suo subditis indixit, vt quamprimum fieri posset, armati, & instructi pro uiribus adessent, in eius auxilium, ut pote propinquiores, primi af- Comitantes nomē *fuere Pronominum duces, ego, tu, sui, consanguinei ipsius Regis, & ex eodem Arsacidarum sanguine procreati, cum quibus erant meus, tuus, suus, noster, & uester, nostras, & uestras, ille, ipse, iste, hic, & is. Omnia autem Nomina diuisa erant in plures cuneos, & sub uarijs signis centuriata, aliqua quippe erant primitiua, alia deriuatiua, aliqua relatiua, quædam possessiua, quędam gentilia. Venere insuper tres articuli pugnacissimi, & longo belli usu exercitati, primus erat Hic, hæc, hoc: secundus Hic & hæc: tertius Hic & hæc & hoc qui speciebus, generibus, numeris, figuris, personis, & casibus armabantur. Post hos duces magni Relatiuorum, quis, quæ, quod, uel quid, eisdem se castris iunxere, & erant ij referendarij generales Regis Nominum in omni suo Regno, cum quibus*

fuere omnia relatiua, & substantiua distincta in duas turmas, videlicet, identitatis, et diuersitatis. In prima numerabantur Is, suus, ipse, sui, ille, & idem. In secunda Cæter, alius, reliquus & alter. Princeps Relatiuorum accidentium erat Qualis: cum quo militabant Quantus, quot, quotuplex, quatenus, quotifariam, cuias, & cuigena. Venit etiam Regina Præpositionum Ad, cum qua erant Ab, & in, coniunctæ Nominibus causalibus: ducebantque secum tres phalanges strenuorum militum. In prima erant A, ab, abs, cum, coram, clam, de, e, ex, pro, præ, palàm, sine, absque, tenus, seruientes ablatiuo casui. In secunda fuere Apud, ante, aduersus, cis, citer, citra, circum, circa, contra, erga, extra, inter, intra, infra, iuxta, ob, pone, per, propter, prope, secundum post, trans, vltra, præter, supra, circiter, vsque, secus, penes: omnes seruientes accusatiuo casui. In, sub, super, & subter, seruiebant vtrique casui: ablatiuo scilicet, & accusatiuo. Sub signis tertiæ phalangis militabant Di, dis, re, se, an, & con: eratque eorum proprium officium compositionem facere in vsum militum, namque tunc dies quadragesimæ erant. Atque Nomina omnia in suas acies distributa, pulcherrimo ordine procedebant, videlicet substantiua, & similiter adiectiua, propria, appellatiua, & partitiua, post quæ comparatiua, superlatiua, possessiua, patronymica,

gentilia,numeralia,& multiplicia. Singula eorum distinguebātur per declinationes quinque, scilicet,primam,secundam,tertiam,quartam,et quintam,quorum arma erant species,genera,numeri,figuræ,& casus. His igitur omnibus in vnum coactis Rex Nominum Poeta,copias & ipse suas deduxit in eamdem planiciem Coniunctionum,posuitque castra ab altera parte prædicti fluminis Siue,ita ut tantos exercitus unicus diuideret alueus fluminis: vnde & fiebat vt inter aquatores non leuia interdum prælia inirentur,numquam tamen totis copijs in aciem descensum est:prohibentibus id utriusque partis Regibus,quoniam necdum ad pugnam necessaria omnia parata intelligebant. Satagebatque vterque eorum Participium in suas partes traducere. Erat uero Participium maximè in tota Grammaticæ prouincia autoritatis, & post Reges,potentia & dignitate plane primus, qui in quācunque partem cum suis viribus inclinasset,haud dubiè victoriam secum trahere posse videbatur. Qua propter non tam Verbum,quàm Nomen,vt hunc sibi adiungeret nihil intentatum prætermittebat. Præoccupans autem Nominum Rex Poeta,huiusmodi ad illum literas dedit. Non arbitror te præterire frater mi,quanta insolentia,quo animi tumore contra me,Nominumque dignitatem insurrexerit Verborum Rex Amo,quave temeritate conficiendæ orationis

Maxima autoritas participii.

tionis

tionis primas partes sibi usurpare præsumat, propter quod licet inuiti, arma sumere, et copias cogere coacti, sumus ut illius contusa superbia, autoritatem nostram illibatam conseruare valeamus. Enimuero cùm optime scias, quantum Nominum gentibus debeas, quæve ab illis accèperis beneficia: feceris pietate, & fide tua dignum opus, si communem existimationem, communem rem, communem spem nobiscum protecturus, cum tuis te legionibus nobis adiunxeris. nam euerso Nominum statu, atque imperio, nihil est quod in Grammaticæ solo tutum tibi possis arbitrari. Vale, & quantum potes tuum festina aduentum. Verbum autem Rex has dedit literas Participio: Non me latet amice charissime, solicitari te maxima instantia ab aduersarijs nostris, vt contra nos bellum gesturus secum in campum descendas. Et licet pro tua prudentia nihil temere te gesturum cõfidamus, necessarium tamen duximus admonere, & hortari te, ut mente reputes quæ à nobis habeas commoda, quanta ex uerbis dignitati tuæ fiat adiectio, & licet minutula quædam à Nominibus accepisse uidearis, potiora, amplioraque nihilominus sunt quæ tibi à nobis tribuuntur. Iustius, itaque feceris, si non nos modo, Verborũque imperium, sed teipsum tuasque res defensurus, ad fœlicia hæc nostra perueneris castra, nam nec verisimile est, si succubuerimus, ipsos hostes

stes à rebus tuis temperaturos, quin uictricia (quod Deus auertat) in te conuertant arma, quo soli tandem in omni Granmaticæ solo pro effrænata animi libidine grassari queant Vale. Ambarum igitur partium lectis literis, aliam Participio mens esse, alia moliri, diuersa animo uoluere ipse. Cogitabat siquidem neutri se parti adhærere posse sine manifesta rerum suarum pernicie: econtrario si se medium gerat, vel amborum seruare gratiam: uel qood magis destinabat animo, utriusque res bellorum cladibus ita affligi posse pensabat, ut illis depressis, rerum ipse in Grammaticæ Regno sine controuersia potiretur. Verum dissimulandas huiusmodi cogitationes censebat, ducendosque utrosque uerbis, quoad certaminum euentum posset inspicere. Rescripsit itaque utrisque in hęc verba: Accepi literas vestras illustriss. Reges, easque non sine ingenti animi dolore perlegi, audiens inter adeo coniunctos principes tanta exorta dissidia, ut contineri minime poßitis, quin propria regna Grammaticæ & tam celebre imperium cruentißimo bello sitis euersuri. Quæ uos occupant intemperiæ? Vnde ea mentium alienatio. Per immortalem Deum, quo progrediamini, paululum cogitate, quantum lætabuntur aduersarij communes nostri, ignorantiæ petulci habitatores, & barbarismorum incompositi populi, intuentes hostium suorum ui-

Respōſio participij.

res

res mutuis dissidijs lacerari? Adiuro uos per Deos omnes, superos, medios, infimos, regredimini: abstinete funestis et abominabilibus armis, ne damnabili dominandi libidine, pulcherrimã totius orbis prouinciam tumultibus, & cladibus inuoluatis. Atqui si ita in fatis fuerit, si omnino obfirmati estis bello decernere, meum minime arbitror uestrum alicui adhærere, partem quippe iurisdictionis meæ capio à Verbo, partem à Nomine & cum utrique multum debeam, utrumque commeatu, alijsque ad uictum rebus necessarijs, quantum potero adiuuabo. Abstinebo autem armis, tantumque ad id meas cogam copias, ne in hac bellorum licentia fines imperij mei aliquatenus possint deuastari. Dent uobis Dij, ut saniora cogitetis. Valete. Licet uero hæc rescripserit, alebat nihilominus uersipellis & uafer, quibus poterat modis, Regum discordias, concitabatque occultis literis, utriusque gentis animos ad pugnam, sperans ex eorum internicione facilem sibi aditum ad totius Grãmaticæ imperium posse parari. Dieque quo milites sui ad se conuenirent indicto, non contemnendas & ipse copias aggregauit. Affuere in primis desinentia in ans, & in ens, in tus, sus, xus, rus, & in dus, cum nominibus verbalibus in tor, & in trix: & similia, quę incolebant loca uicina Verbo, & Nomini, Participio se adiũxere. Sed & Gerundia, Supinaque, ut ciuilia

bella declinarent, à Verbo iterum ad Participium transfugere. Rebus hoc pacto dispositis, quo se utrique parti Participium gratum exhiberet, destinauit utrisque munera pretij non exigui, & Verbo quidem primum misit infrascripta, Neutra passiua, uidelicet Gaudeo, soleo, audeo, fio, prandeo, cœno, iuro, titubo, placeo, nubo, careo, mœreo, poto, taceo & quiesco. Nominum autem Regi dedit desinentia in tor, & in trix. Misit etiam pro pedamento exercitus Verbo, plaustra centum, præteritorum, præsentium, & futurorum, camelos mille figurarum simplicium, compositarum, et decompositarum. Nomini uero per flumen Siue transmisit decem onerarias naues casuum nominatiuorum, & genitiuorum, et totidem numerorum singularium, & pluralium, multaque alia genera masculina, fœminina, neutra, communia, & omnis. Quibus peractis continebat se cum legionibus suis intra proprios confines, expectans quonam inclinaret fortuna. At bellicosi Reges cum abunde prælio oportuna præparassent, nihil cogitabant, aliud, quàm ut ex præclara aliqua re belli initia ordirentur. Accidit autem, ut ex nobilioribus ciuitatibus totius Grammaticæ, duæ furto interciperentur à Verborum Rege, uidelicet, a, & ti, nam in eam diem urbes omnes utrique Regi suum stipendium exoluebant, nullam uni magis, quàm alteri de cætero seruitutè exhibentes.

Munera, quæ participia misit uerbo.

tes.

tes. Quod audiens rex Poeta, iisdem artibus tres alias occupauit, scilicet e, i, o. Reliquæ ciuitates cautius inuigilantes, sua seruata libertate utrisque se communes exhibuere: quarum nomina hæc sunt, b, c, d, f, g, l, m, n, p, q, r, s, t, x, ex quibus omnes Grammaticæ neruos constare certissimum erat. De diphtongis binæ cuilibet Regum datæ sunt, ut tubicinum officium exercerēt, edoctæ quippe erant ære ciere viros, Martemque accēdere cantu. Ae, & œ, Nomini Regum cessere, an uero, & eu, Verba accepere. Sequebantur insuper utraque castra mulierculæ quædam mimæ, uarijs affectibus militum mentes efficientes, earum quædam flebant, & lamentabantur Grammaticæ communem stragem, quam imminere prospiciebant, ut oh, ah, he, & heu, & hei, aliæ indignabantur, et carpebant Regum discordias, ut Vah, ueh, & atat: pleræque admirabantur inter tam coniunctas personas ea orta esse diffidia, ut papæ, uahu, & uha; sed & quædam ob mentis leuitatem gaudebant, hortabanturque milites in prælium, ut eia, & euax. Cæterum omnibus ad pugnam instructis uisum est Verborum Regi, quo ciuiles clades, quantum in se esset, declinare uideretur, honestaretque aliqualiter factum suum, huiusmodi Regi Nominum epistolam scribere. Intelligere potuisti ò Poeta, quàm paratus, quàm robustus tecum certaturus in campum descenderim, nec ignarus es,

eas tibi minime adesse uires, ut legionum mearum impetum possis expectare, tuis prudenter consules rebus, si mihi cedens, tuis te continueris terminis, quod si insanire pergas, statque sententia ferro decernendi controuersiam, die tertia omnibus copijs tecum congressurus in campum descendam. Has literas cum Nominum Regi dedissent tubicines au, & eu, ex consiliariorum suorum sententia, ita & ipse respondit, Semper tibi uerborum est plus satis, ò Amo: nec nouum est quòd uerbositate tua audientium aures obtundas. Iactas tu pugnaces exercitus, & tuos terribiles apparatus, quasi nos pumiliones, locustasve nobiscum habeamus. Possessio tibi parua fuit semper in oratione, & nunc eo te impulit tua insania ut effugere nequeas, quin male parta, peius gesta, pessima retenta, hac tua Regni portione iniustis armis eijciare. Et ut scias quanti nõ tam ipse, quàm milites mei, minaclas tuas faciamus, tubicines nostri, æ, & œ, nomine nostro, nudatos tibi lumbos porrigent. Si vt velim ualeas, extremum ualeas. Huiusmodi literis iritatis utrinque animis, futuri prælij diem ardentissime cuncti expectabant. Creuerat interea ex temporum occasione (ut fit.) facinorosim licentia, exierantque latrunculorum non spernandę manus, quæ omnem Grammaticæ prouinciam, & præsertim loca saltibus, montibusque præpedita, quæ transeuntibus,

angu-

*angustum iter præbere consueuere, obsidentes, uiatores; aut alias in utraque castra commeatum ferentes prædabantur. Quapropter crescente in dies apud utrunque exercitum annonæ inopia, intellecta eius rei causa de vtriusque Regis consensu missi sunt duces quidam peritissimi cum militum oportuna manu, ut uel captos latrones interficerent, vel fugatos ab omni Grammatica, procul expellerent. Qui ad ea peruenientes loca, circundato militibus quodam saltu, in quo plerosq; ex illis latere compererant, omnes ad vnum intercepere. Inter quos fuit quidam nomine Catholicon, qui grandem asinum uocabulis Grecis Latinisque confuse permistis onustum in Italia agebat, & cæteros quidem cum laqueo necassent, hunc solum vinctum cum suo asino in castra duxere. Qui tormentis coactus (quod alioquin manifestissimum erat) confessus est se omnia uocabula in Grammaticæ terris furto surripuisse. Cum uero eum quis Græce interrogasset, ingenueq; respondisset se Græce nihil scire, Latine aut parũ: Quid ergo, inquiunt iudices, Græca tecum defers uocabula, quæ non intelligis? Ad quæ, ille respondit. Tanta apud nostrum plerosque, inquit, literarum est imperitia, ut etiam si barbare loquar, facile illis persuadeam me Atticæ eloquentiæ angulos omneis penetrasse. Risere uehementius adstantes cuncti, hoc audito. Et me hercule, inquiunt, quan*do

Liber Catholicon tormẽtis examinatus.

do tam faciles auditores habes, quæ tua sunt, aut quorum alias domini non comparebunt, te cum ad illos ferens, ibis incolumis: quæ uero certum dominum habere dignoscentur, ea ut restituas, dignum iudicamus. Facta igitur diligenti inquisitione, omnia fermè Græca Isidoro, cuius fuerant, restituere, cætera Latinis & ipsis marcidis, mucidisq; permixta, ut asportaret permittentes, illum demisere cum suo asino iam leuius incedente, iubentes nihilominus, ne unquã, nisi inter imperitos, & indoctos auditores suos, Grammaticum se profiteri auderet. Priscianus vir prestantissimus, & in omni grammatica apprimè honoratus, cum ægre ferens, ciuilibus bellis Grammaticam deuastari, seditiones sedaturus in castra festinus pergeret, a latronibus Catholicon socijs captus, spoliatus, ac fustibus pulsatus, tale in capite vulnus accepit, ut nullo unquam medicorum studio curari potuerit. Ex his non multo post captus fuit quidam, qui se falso historiographum publice profitebatur, congesserat que innumeras in uolumen quoddam ineptias, atq; eum librum Supplementum chronicorum appellauerat; quem quæstionibus omnia furta fateri coactum, in ignorantiæ terras perpetuo relegarunt. Dum hæc agerentur, egreßi ex Verborum castris quidam ex genere Anomalorum, uidelicet sum, volo, & fero, cum cohortibus tribus intercepere unum ex centurionibus

Priscianus vulneratus.

Supplemẽtũ Chronicorũ in ingnorantiæ terras relegatũ.

rionibus

rionibus nominum, dictum Cæter, qui erat de genere Relatiuorum, latebatque cum manipularibus suis in quadam spelunca posita in biuio Coniunctionum Quod & Cum, ipsumque cum omnibus suis singularibus trucidauerũt, plurales uero in tali discrimine constituti, cum se magistri Pasquili statuæ, quæ Romę in Parione est, sub ędibus Cardinalis Neapolitani uouissent, eius meritis (præter omnium opinionem) incolumes euasere. Quod cum Poetæ Regi nuntiatum fuisset, iratus est uehementer, tulitq; ægerrime, quòd talem centurionem amisisset: erat quippe is Cæter fortitudine insignis, audacia celebris, & militaris rei peritia nulli secundus: Obseruabat igitur omni studio, si quo pacto acceptum damnum, bene cumulatum hostibus posset retribuere. Verum Fortuna, quæ cum omnibus in rebus plurimum potest, tum in bello planè dominatur, optimam læsis uindictæ præbuit occasionem, nam eisdem diebus ab leuis armaturæ militibus Nominum, captiui in castra adducti sunt complures ex Verborum legionarijs, non leuis inter suos autoritatis: inter quos ex Imperatiuorum genere fuere, dice, face, & duce; quibus ignominiæ causa, posteriores uestium partes præcidi iussit, ita ut nudas nates conspicuas gererent, & dimitti: uocatique imposterum sunt fac, dic, & duc. Fuo & Specio, similiter captos necari iussit. Quorum bona à

Fortuna in bello multũ dominatur. Initiũ pugnæ.

Ver-

Verborum Rege accepere eorum per rectam lineam legitimi descendentes; inter quos Futurus & Fui, cum alijs a Fuo oriundis, & à Specio, Conspicio, & Despicio; ceterisque à Specio descendentibus. Detecta est interim in castris Verborum grandis proditio: coniurauerant enim quidam monstrosi milites de genere Præteritorum perfectorum, quibus bina erant capita, moliebanturque insidias Verborum Regi, qui quidem capti, conuictique, damnati sunt perduellionis, siue crimine læsæ maiestatis. Nomina eorum hæc fuere: Momordi, cecidi, cucurri, pepedi, spopondi, cecini, peperi, tutudi, pepuli, & fefelli: Quibus iussu regis, in præsenti tempore unum caput abscissum fuit, & sic ubi prius in præsenti dicebant. Momordeo, cecædo, cucurro, postmodum dixere Mordeo, curro, cædo, cum cęteris. Adueniente demum pugnæ die, uterque Rex in eminentiore castrorum loco pallium rubrum poni iussit: quo milites admoniti futuri prælij, curarent corpora, præpararentque arma, ac reliqua in id operis necessaria. Postridie summo mane pransis militibus, ex omni parte copiæ summo silentio in campum deductæ sunt, explicatisque ordinibus, suos quisque, ut uiriliter agerent, efficaci oratione excitabat, minime vero opus erat accensos per se satis, uerbis accendere, quin ipsi ultro crispantes tela furibundi, ineundi prælij signum expectabant. Postquam a idictum est,

tubæ

tubæ utrinque canunt, contra consonat terra, clamorem utrinque efferunt, imperator vtrinq; hinc & illinc Ioui uota suscipere, hortari exercitū pro se quisq; id quod quisq; pōt & ualet, edit, fer ro ferit, tela frangunt, boat cælum fremitu virūm, & spiritu atque anhelitu nebula constat, cadunt vulnerum vi, & uirium vtrinque multi. Videre erat inter cæteros Defectiua uerba pugnantia cum Nominibus heteroclitis: & hæc quidem suis nominatiuis casibus, & generibus, genitiuis, numerisque pluralibus acriter feriebant aduersarios: illi uero resistebāt audacter, repercutiebantque nomina heteroclita indicatiuis, præteritis perfectis, & plusquam perfectis, confringebantque eorum numeros, & genera coniugationibus suis; ex quibus quidem Verbis unum, cui nomen Aio, singulari utens audacia duorum nominum heteroclitorum impetum diu sustinuit; uerum cum resistere non potuisset, spoliatum fuit multis personis modis, tēporibus, & numeris, remansereque illi ex omnibus suis hi tantum, Aio, ais, ait, aiunt, aiebā, aiebas, aiebat, aiebāt, cętera, hostiū gladijs cecidere. Pugnantibus hoc pacto utrinque legionibus, atque adeo simul permixis, ut uix hostes à socijs possent discernere, tantus fuit omnium in præliū ardor, tanta animorum intentio, ut cum eadem hora terribilis terræ motus in ea prouincia uicinas urbes prostrauerit, amnes cursu rapidissi-

mo

mo auerterit, mare fluminibus inuexerit, montes lapsu ingenti proruerint, nullus tamen eorū id senserit. Eant nunc qui fabulas censent hoc idem accidisse eo prælio, quo Romanos apud Thrasimenum Pœni maxima, ac memorabili illa affecerūt clade: nec fidem facit Cortona ciuitas, quæ teste Luciano in libro de veris narrationibus, cum prius in Thrasimeni litore sita esset, eadem hora, ventorum turbine, in eum collem, in quo nunc est, translata dignoscitur, hoc nouissimo exemplo maximum sibi certæ ueritatis testimonium accessisse Liuius gloriari poterit. Obscurabatur sol multitudine sagittarum, numerorum singularium & pluralium, obtūdebantur aures omnium clamoribus figurarum compositarum, & decompositarum, vulnerabantur innumeri iaculis specierum primitiuæ, & deriuatiuæ. Sed & tubicines vtriusque partis clangore rauco, & terribili taratantara concinentes, militū animos in pugnam mirum in modum incendebant. Mulierculæque minæ, Interiectiones scilicet pugnantium ordines circum euntes, cuncta suis affectibus perturbabant, ex quibus quidem frequentius audiebantur gementes illæ Heu & Hei, & Oh, ah, eh. Atrox magis, quàm longum fuit prælium illud: & nisi coorta illa subito tempestate, ingens superueniens aquarum vis pugnam diremisset, actum sanè fuisset de vniuersis Grammaticæ uiribus: tanta namque erat

Cortona ciuitas uiuētorum in aliū locum transportata est.

Ingens tēpestas diśiūxit bellantes.

om

omnium in mutuam perniciē rabies, ut ingruente imbre, ac signo receptui dato, vix tamen, atq; ęgre in castra reduci potuerint. Incertitudo, et ambiguitas fuit maxima, penes quos eius pugnæ uictoria staret, ingens utrinque clades, ingens cædes, ingens non tam militum, quam ordinem apud utrosque ducētium iactura, nec facile fuerit amborum detrimenta sermone complecti. Contendam tamen, ut posterorum consulam vtilitati, si non omnium, multorum saltem, diminutiones, augmentumue quantum potero, liquide demonstrare. Ex parte in primis uerborum, defectiuum uerbum Infit, amisit omnes ab eo descendentes, omnia sua genera, tempora, modos, personas, & numeros, qui fuerat coniugationis quartæ, figuræ compositæ, singularisque numeri, ipse Dei munere, quoniam in periculo positus nullius se vnquam religionis probatę, improbatęuè habitum sumpturum uouerat, saluus euasit. Sed & tāto ex eo casu terrore perculsus fuit, ut postmodum in Grammaticæ regno prodire in publicum raro sit visus. Forem spoliatus fuit reb. suis omnib. præter, fores, foret, & fore, quæ sunt de modis optatiuis coniugationis tertiæ. Vale, aue, salue, de genere imperatiuorum grandem comilitonum suorum stragem accepere, paucis conseruatis, qui & nunc comparent, alios amisere. Faxo, ex eadem gente actiuorum omnibus suis manipularibus circa se trucidatis,

Immutatio Regni uerbi

cum

cũ trib. tantũ,uidelicet faxis faxit, & faxint; fuga elapsus euasit. Inquio, de genere neutrorũ, conseruauit inquis,inquit,inquiunt,inquam,inquies,inquiet,inquient,& inque, reliquos bellum absumpsit. Inquiens cum in castris Participiorum esset,periculo non interfuit. Apage & apagete,cunctis commilitonibus amissis;soli euasere. Desco uniuersos socios amisit præter diescit. Facio orbatus fuit filio suo Facior, qui tamen prius,quàm expiraret,militari testamento hæredem sibi instituit Fio. Posco, disco, metuo,timeo,renuo, respuo,compesco,urgeo,& lin quo omnes de genere Actiuorum,perdidere sua supina. Occasum,beneficio noctis saluus euasit. Nonnulla uerba quæ amiserant præterita sua tertiæ coniugationis,in supplementum accepere postmodum præterita quartæ coniugationis:in quorum numero fuere,cupio,peto,quæro,arcesso facesso & fero. Quædam amissis futuris in am,ne futurorum omnino abijcerent spẽ,emerũt in nundinis Recanatensibus alia futura in bo,ut eo,queo & ueneo. Sed & Horatius autoritate sua,lenio dedit lenibo. Omnia uerba pertinentia ad splendorem spoliata sunt supinis. Inter quæ luceo.fulgeo,splendeo, palleo, & similia. Fulcio singulari usus audacia excussit periculum & retinuit suum Fultum. Enimuero postea quàm ea enumerauimus,quibus aduersi aliquid euenit,minime æquum fuerit suis carere laudi-

bus

bus illa verba, quæ re strenue acta, vel ex hostibus spolijs, vel sui Regis munere ad priorem statum aliquid addidere. Inter cætera autem eminent cœnatus, iuratus, casus, mæstus, nuptus, & pransus; quibus ultra propria præterita vocis actiuæ, accessere etiam preterita vocis passiuæ. Redimo, duobus auctus est sensibus, possedit ea hora tria significata, videlicet liberare, conducere, & ornare. Solor obtinuit duo significata, videlicet solus esse, & hortari. Explicat, vltra proprium sensum, qui est explicare, atque emittere, obtinuit, vt explanaret, ostenderet, extraheret, exhiberet, & proferret. Vale, vltra proprium sensum qui est sanus esse: obtinuit etiam, ut cùm diceret uale, salutaret. Præsto similiter, duos habuit sensus, scilicet mutuari, & excellere. Haurio maiori ditatus est præda, quatuor videlicet significatis, trahere, vulnerare, audire, & uidere. Quæ tamen omnia, cum opus fuerit, in vnum sensum rediguntur. Pasco geminos recipit intellectus, rodere & alere. Vaco licet minime se prælio immiscuerit: nam (vt apud Plautum ait Sosia) cùm pugnabant maxime, fugiebat maxime: fortuna tamen, quæ & desides plerumque coronat, illius ignauiam pinguioribus exuuijs voluit decorare, fugientes enim ex pugna hostium quosdam conspicatus, tabernaculo exiliens intercepit; quibus postea grandi se pecunia redimentibus,

 sex

sex sibi vltra priorem, sensus acquisiuit, scilicet, intendere, cessare, seruire superfluum esse, licere, carere, & vacuum esse. Studeo tria lucratus est significata, videlicet sollicitare, operā dare, & conari. Pango tres sensus accepit: videlicet cano, & tunc in præterito facit panxi, paciscor, & tunc facit pepigi, & coniungo siue figo, & tunc facit pegi. Sapio ex ea die binos tenet sensus, uidelicet saporem reddere, & scire. Fero ex anomalis, quatuor auctus est sensibus, sustinere, cupere, dicere & portare. Cōfiteor triplicem accepit intellectum, laudare, purgare, & manifestare. Supero dati sunt sex, ob illius eximiam inter verba omnia potentiam, uidelicet, restare, uincere, imminere, transire, euadere, superuiuere & supergredi. Fuere quædam uerba quæ amissis proprijs præteritis acceperunt postea à Rege suo præterita quorundam paßiuorum, quæ in bello ceciderant, ut audeo, fido, gaudeo, soleo, & fio. Verba illa pestifera, perniciosa, mendacia, aliud semper in lingua, aliud in corde clausum, habentia, licet nullum lucrum eo fecerint bello, tamen prętereunda, non sunt, nec eorum reticenda arbitror nomina, ut ab illis caueant cuncti, quoniam paßionem continue afferunt sub specie actionis, quorum hæc nomina, exulo, ueneo nubo, & vapulo: ultimi huius insidias adolescentiorum quisque, quo fuerit cautior, eo enixius declinabit, si suis recte consultum uolet natibus.

Ver-

Verborum aliqua ex parte exposita fortuna; Nominum Rex orationẽ ad se trahere uidetur, in quorum castris diligenti omnium sensu habito, cognitum est inter ea non minus, quàm inter uerba uariasse fortunam. Et ut a positiuis incipiamus, fuere ex illis nonnulla, quæ in comparatiuis suis sauciata, medicorum diligentia aliquale fomentum accepere; uidelicet melior, maior, minor, dexterior, sinisterior, plus, munificentior, & magnificentior: omnia irregulariter, & a secunda declinatione descendentia. Sed & pius, arduus, egregius, tenuis, & similia, perdidere propria comparatiua. Nomina desinentia in er, in superlatiuo amiserunt, imus, & pro eo postea acceperunt, rimus, ut tener, & saluber. Quibusdam pro simus, quo spoliati fuerunt, concessum est, limus, ut humilis, facilis, gracilis, agilis, & similia, ueteri datum est ueterrimus. Fuere inter arborum nomina quædam, quæ dũ in prælio viriliter agerent, derepente miraculo sè mutarunt sexum, & ex fœmininis facta sunt masculina, mirantibus omnibus, qui aderant, interrogantibus que; unde illis accidisset illa tam mira metamorphosis, ex quibus sunt, rubus, & oleaster: quę Unius, ut monstrosa, & mali ominis in altum uehi, & mergi, aut grammaticæ solo omnino exturbari suadebant. Verum Rex Poeta nimiam illius in procurandis prodigijs superstitionem irridens, prohibuit: inquiens non esse

mali ominis, fœminas in uiros mutari, quando ex malo sexu in optimum fiat ista conuersio. Quibusdam heteroclitis nominibus, dum cum defectiuis uerbis pugnarât, abscisis sunt omnes testiculi, cum penè in plurali numero (Quem casum Deus a nobis auertat) deincepsque in eo numero; neque fœminina fuere; neque masculina, sed neutra, quod certe miseratione dignum fuit: nomina eorum hæc sunt, sibilus, Auernus, infernus, superus, balteus, & didymus. Alia fœliciorem successum acquisiere: nam cum in eodem plurali numero essent neutra, cum maximo ipsorummet gaudio continuo masculini generis apparuere, ut porrum, rastrum, frænum, & cælum. Enimuero porrum, & frænum, dum Romę per emporium Agonis transirent, reperta ibi sua neutra pluralia, grandi pecunia redemere, illisque uti maluere, masculino genere repudiato. Balsamum ex omnibus arborum nominibus solum remansit neutri generis, unde est, quod cum nec generare, nec parere queat, tanta illius est raritas, ut unico in Iudæo solo reperiatur. Id quod ipsa arbor ægre ferens in lachrymis omnē suum fructum mœsta reposuit. Alia nomina neutro plurali spoliata, fœmininum accepere: sicut epulum, ostreum, uesper, & cepe. Ostreo (quod ex omnibus animalibus solum reperitur neutri generis) Ouidius reddidit, & alij Poetæ, & præsertim Plinius, etiam plurale neutrum,

cum

cum dixit in libro Fastorum, Ostreaque in conchis tuta fuere suis, & sic deinceps fœmininum etiam & neutrum tenuere. Alijs, quæ erant generis incerti, in plurali datum est masculinū, videlicet margo, cardo, bubo, & similia. Quædam omnibus casibus in plurali spoliata, deinceps mutilata, & manca ramansere, inter quæ fumus, limus, fimus, puluis, sanguis, mundus, pontus, sol, sal, & vnus; quæ omnia sunt masculini generis. Soles tamen apparuere aliquando: sed cum id accidit, contra naturam fuit, & pro prodigio habitum est. Similiter & fœminina nonnulla pluralibus casibus truncata sunt, vnde uersus, Lux, ac sitis, labes, mors, vita, fames, quoq; tabes, Gloria, fama, salus, pax, humus, cum lue tellus, & cum illis senecta, iuuenta, soboles, indoles, & proles. Quædam alia fœminina amisere in eo bello omnem numerum singularem scilicet argutiæ, habenæ, bigæ, blanditiæ, cunæ, deliciæ, exequiæ, exuuiæ, excubiæ, phaleræ, facetiæ, genæ, Gades, insidiæ, induciæ, calendæ, lachrymæ, latebræ, minæ, & complura alia. Nonnulla neutra toto plurali numero exuta sunt, ut cænum, fænum, æuum, solum, rus & uirus. Insuper alia neutra totius singularis sui numeri iacturā sunt passa, scilicet arma, castra, exta, cunabula, conchilia, crepundia, pascua, mœnia, magalia, mapalia, ilia, feria, præconia, præcordia, sponsalia, & ferè omnia nomina festorum, ut Saturnalia,

Dionysia, Aphrodisia, Bacchanalia, Floralia, Neptunalia. Nomina ea uana, quæ semper plura dicunt, & tamen vnum solum significant, amisso omni singulari, fuga elapsa sunt, sicut, Venetiæ, Pisæ, Cumæ, Athenæ, & Thebæ. Nomina metallorum omnium pluralem numerum amisere, ut aurum, aurichalcum, argentum, plumbum, ferrum, & stamnum. Aes uix, æra retinuit: sed & oleum, & frumentum similem cladem accepere. Alia extremis suis membris, genitiuis scilicet & datiuis pluralibus mutilata remansere, uidelicet iura, thura, æra, maria, & fora. Sed nec omnia nomina in eo bello iacturam fecere, fuere si quidem complura, quę spolijs hostium ditata, maiorem exinde aütoritatem obtinuere, ex quibus quædam ultra primum nominatium alium etiam adepta sunt, ut arbor, quæ & arbos, honor, qui & honos, labor, qui & labos, odor, qui & odos, cucumer, qui & cucumis, ciner, qui & cinis, & puluer, qui & puluis, quæ tamen ambobus nominatiuis non induũtur quotidie, sed quod conspicuum, & ornatius est: ut ex pręda habuere, ad dies reseruant celebriores, & festiuos, Plaga ultra primum significatũ quod proprium est, dum vulnus, percußionemue significat, quatuor alios sensus accepit, uidelicet ut pro reti accipiatur, pro spatio cœli, uel terræ pro linteo illo grandi, quo Romanæ ẽt nunc ma tronę utuntur, dum in publicum prodeunt, pro-

lecto

lecto, & parte etiam ipsius lecti. Ops ab ea die tres sensus habet, ops namque terram significat: sub ope auxilium præbet, sub opibus diuitias. Gerundia, & Supina quoniam toties transfugerant, mulctata sunt post confectam pacem ab utroque rege, orante contra ea Demosthene, legesque Solonis proferente, quibus statutum fuerat omnibus patriæ honoribus priuandos esse eos, qui seditione in ciuitate exorta, neutri parti adhæsissent, quoniam priuatis fortunis plus iusto prospicientes, publicas patriæ res despexisse uidebantur, & uiuebatur, tunc quidem, ut plurimum in Grammaticæ terris Atticis legibus, a Gerundijs casus omnes præter tres, adempti sunt. Supina vero duos tantum retinuere, ægre id ferentibus uniuersis grammaticæ incolis: carpentibusque maledictis non tam legum Solonis indiscreta præcepta, quàm Demosthenis impiam loquacitatem, dicentibusque illum fascias: & lanam domi reliquisse, nec gutturis morbum simulasse, quoniam à Gerundijs, supinisve non fuerat, unde aurum, sicut ab Harpalo quondam, posset accipere. Cæterum si singulorum clades, aut res benè eo prælio gestas, adepta decora, sigillatim percurrere nitar, nimis longos afferam logos. Ideo dicendi compendium facienti illud asseruisse sufficiat, quicquid in omnibus Grammaticæ terminis auctum, diminutumve reperitur, ex illo cruento,

execrabili,& funesto bello processisse. Multa sunt in ea temporum licentia,& introducta uerba noua,& explosa uetera: Et nisi praestantissimi tres uiri, quos paulo infra harum litium arbitros electos fuisse narrabimus, singulari solertia Grammaticorum quorumdam petulentiae obuiassent, tanta fuisset Latinae linguae immixta barbaries, ut de illius decore, elegantiaque fere desperatum foret. Posteaquam igitur utriusque partis legiones in castra reductae sunt, desideratorum, sauciorumque censu habito, intellecta utrinque accepta clade, omnes passim ingemuere. Questique acriter sunt, quod nimia dominandi libidine, rebus proprijs tantam cladem intulissent: & pęnitentia ducti, quisque eorum, quae pacis sunt enixius cogitabat. Primum uero Rex Nominum Poeta, aduocata concione, non sine lachrymis, ita locutus perhibetur.

Scire vos arbitror commilitones mei quam inuitus, ac reſtitans pro decore, proque amplitudine (ut tunc arbitrabar) & Nominum tuenda autoritate, contra fratres nostros Verborum gentem arma susceperim: quantisque satege rim modis, ut illis nobis cedentibus, ciuilia bella longius submouerentur. Verum cum non tam nostra, quam Verborum etiam metior damna, cum utriusque partis strages intueor, flere libet magis, quam loqui. Operaepretium fuerat reminisci, quanta de Graecorum, Romanorumque ciuibus

libus odijs, bellisque scripserint ciues nostri; quantisque eorum ambitionē lacerauerint probris. Perfecto ea si in mentem venissent, nusquam in tantam insaniam à nobis processum fuisset, nec ita & furore obcæcati, quid ageretur non intelligentes, nostramet viscera proprijs manibus discerpsissemus: sed præterita (ut ille inquit) magis reprehendi possunt, quàm corrigi, & melius est regredi, quàm male cœpta sequi. Si ferro decernere perrexerimus, si in finem usque insanire uoluerimus, actum sane est de Grammaticæ imperio, tantaque ignorantiæ & barbarismorum genti fiet accessio, ut nemine obstante, nemine eorum temeritati obuiam eunte, ubique ipsi pro animi libidine dominari ualeant. Quocirca commilitones, vt vtriusque regni utilitati consulatur, ultrò à Verborum Rege pacem petendam censeo, ultro dextras porrigendas. Neque hoc dixerim, quod labar animo quod timore cōcutiar; sed quoniam luce clarius cerno res Nominum, Verborumque non sine mutua, stabili, & inconcussa animorum concordia posse consistere. Fungor ego officio meo ea adducens, quæ communem salutem concernere minime dubito, audacter nihilominus, quod uolueritis executurus. Vos itaque quod facitis, Deos omnes fortunare velim. Placuit mirum in modum uniuersæ concioni non utilis minus, quàm opportuna sui Regis oratio, omnesque

que militum ordines, ingenti sublato clamore, ut quod Rex tam sapienter suaserat, sine mora exequeretur, enixius petiere. Missi itaque in uerborum castra legati ex Nominibus prudentiores, absque aliqua difficultate constitutis primum inducijs, in hanc postremo cum Verborũ Rege, eiusque proceribus deuenere sententiam: ut. s. tres eligerentur uiri omnium Grammaticæ usuum, regularum, & terminorum periti, quorum decisioni, arbitrioque utraque pars persanctè iurata stare deberet. Enim uero grandis fuit difficultas, & maxima inter partes contentio, quibusnam id munus potissimum huiusmodi demandaretur, multis eam prouinciam ambientibus, alijs alios nominantibus, & nominatos alijs improbantibus, demum Prisciano, Seruio, Donatoque approbantibus, in infrascriptos cuncti unanimiter censuere, Phædrum. s. Volaterranum, canonicum Basilicæ apostolorum principis, singularis eloquentiæ uirum, & extra omnem ingenij aleam positum, Petrum item Marsum D. Laurētij in Damaso canonicũ eruditissimum, ac Raphaelem Lippum Florentinum, oratorem insignem. Qui cum in castra uocati aduenissent partis utriusque iuribus auditis, re inter ipsos accuratius considerata, hanc postremo sententiam protulere. Quod Grammaticæ Regibus, satrapis, ciuibus, studiosisq; uniuersis faustum, felixque sit; Nos triumuiri tollendarum

rum

rum litium causa constituti, omnes contentiones, maledicta, iniurias, damnaque, quæ in hanc diem inter Grammaticæ Reges eorumque milites interuenere, reuocamus, tollimus, & obliteramus, & si obliuioni tradi nequeant, et saltem silentio tegenda decernimus, statuimusq; ut de cætero in conficienda solemni oratione vterque Grammaticæ Rex cum suis sequacibus conueniat, uerbum scilicet & Nomen, Participium, Aduerbium, Præpositio, Interiectio, & Coniunctio. In quotidiana vero & familiari oratione soli Nomen & Verbum onus sustinebunt, arcescentes in patrocinium suum quos ex suis uolent, cæteris parcentes, ne toties citati, nimis grauentur. In oratione igitur uolumus Nomen Verbo supponi, & cum apponitur, à Verbo Nomen regi debere decernimus, quantum ad casum: quantum uero ad personas & numeros, uerbum supposito cedere, quod sit uel Nomen, uel pronomen, uel participium. Item uolumus quod Participium reuereatur Nomen & Verbũ, habeatque regimẽ à parte post sui uerbi, à parte ante imitetur & Nomen. Si uero necessitas urgeat, concedimus soli uerbo, ut in prima, & secunda persona, & in quibusdam uerbis exceptæ actionis, in tertia persona sensum faciat orationis, semper nihilominus sub intelligendo Nominis autoritatem sed non exprimendo. Hæc itaque sententia partibus la-

ta est, atque promulgata, receptaque ab omnibus Grammaticæ incolis, miro omnium ordinum consensu, quam etiam omnia Italiæ gymnasia approbauere, & præcipuè Bononiensis docta ciuitas, & sublimium ingeniorum parens fæcũda: quæ cum alias multos, tum maxime ætate hac Alexandrum illum Zambeccarium, uirum integerrimum, quem nec spes, nec timor unquã mouit a recto, Romanæ dedit curiæ. Studium uero Parisiense cætera recipiens, hoc suis prouincialibus speciale reseruauit, pronunciandi, scilicet tam Verba, quàm Nomina libere, & sine aliqua syllabarum quantitatis discretione. Et quoniam uetus erat quæstio inter relatiuum, & antecedens, inter adiectiuum, & substantiuum, inter dictionem regentem, & rectam, determinantem & determinatam, necnon inter orationem perfectam, & imperfectam (eorum enim unusquisque de præeminentia certabat) ut huius quoque dissensionis materiã tollerent, decreuere, quod Relatiuum substantiæ, identitatis, cum suo antecedente concordaret in genere, numero, & in persona. Item quòd Relatiuum substantiuo deseruiret in genere, numero & casu; & quod dictio recta, naturam regentis sequeretur. Relatiuum uero accidentis solum antecedens referret, quantum ad tale accidens suę proprietatis, in quo modo referibilis, & referentis tantùm concordaret regula diuersitatis cum

cum antecedente, quodque oratio imperfecta dependeret à perfecta, & dictio specifica à specificata, & inter adiectiua, duo substantiua, duo uerba modi infinitiui, duas orationes perfectas, & duas imperfectas, nulla esset obligatio seruitutis. Hortabatur præterea Petrus Marsus, ut inter facta, dictaque pacem & concordiam ponerent. Verum dissuadente Phædro, dicenteque hac sublata discordia, nullum tonsoribus, popinarijsque linqui negotium, rem intentatam dimisere. Ignorantiæ studiosos omnes, ac barbarismorum ridiculam gentem inuiolabili decreto omnibus Grammaticæ finibus submouere, et barbarismos quidem ad se profectos Cisalpinę gentes ciuitatibus suis donauere. Ignorantiæ uero deditos quorundam principum fauore protectos, non Italia modo, sed Vrbs etiam ipsa bonarum literarum parens, uel inuita tueri perseuerat, inter quos nonnullos rudes adeo, & imperitos reperies, ut si eos īterroges: Amo quę pars est? dicturi sint: Parle ce queie entēs, usque adeo mulas ipsas, quibus tam sublimes uehūtur, inscitia, & obesitate animi supergrediuntur. Prędictis insuper arbitris omnium consensu irreuocabilis potestas, & perpetua censura data est, grammaticulos omnes Grammaticæ corruptores, semilatinosque, & semigræculos, tāquam naturæ monstra, inquirendi, puniendi, relegandi, omneque id faciendi, quod bonarum litera-

rum

rum cultum, augmentumque concernere animaduerterint. Quæ quidem sententia Pontificalibus, imperialibusque amplissimis priuilegijs corroborata dignoscitur.

GASPARIS AVIATI CREmonensis carmen ad Lectorem.

Lector candide quid legis Thyesten?
Sæuas Colchidas? auribus placebunt
Quæ doctus cecinit magis Salernus
Andreas, dubios mouet tumultus
VERBI, & NOMINIS, hinc & hinc furentum.
Hunc lector lege, fabulæ facessant:
Hic prompti Ciceronis & facultas:
Hic sunt ridiculi sales, iocique:
Quid stas? hunc rigidi legunt Catones.

HIERONYMI FONDVLI CREmonensis hexastichon ad Lectorem.

Nominis & Verbi lector stipe sumito bellum.
Quo pax nulla quidem dulcior esse potest.
Bella recognosces, quorum sine partibus, hoc est
Eloquio, omnis homo cederet usque feris.
Hic iocus Andreæ defluxit ab ore Salerni,
Fluxerunt lepidi cum grauitate sales.

Eiusdem